

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Masarykova univerzita

Uchazeč

Habilitační práce

Oponent

Pracoviště oponenta,
instituce

Mgr. Tereza Dědinová, Ph.D.

Lidé, příroda a environmentální krize: Spekulativní fikce v antropocénu

Prof. dr hab. Joanna Czaplińska

Institut Nauk o literaturze, Opolská univerzita, Polsko

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta)

- 1) Protože habilitační práce je věnovaná spekulativní fikci, první otázka má také spekulativní ráz: Je, podle Mgr. Terezy Dědinové, Ph.D., žánr cli-fi už završený, nebo se nadále bude udávat dosud ověřenými stezkami?
- 2) Dotaz se týká osobních dojmů a observací Mgr. Dědinové jako akademické učitelky: zda cli-fi oslovuje studentky a studenty - příslušníky generace Z a je pro ně impulzem k většího zájmu o chránění životního prostředí?

Oponentský posudek

Habilitační práce Mgr. Terezy Dědinové, Ph.D., *Lidé, příroda a environmentální krize: Spekulativní fikce v antropocénu* má 297 stran včetně seznamu literatury a abstraktu v anglickém jazyce. Úvod monografie, závěr a tři oddíly, do kterých je rozdělená, mají alegorické názvy. Každá kapitola a podkapitoly mají teoretický úvod zaměřeny na ty aspekty rozebíraných literárních textů, které v nich dominují. Struktura práce je velice dobře promyšlená a svědčí o akademické vyspělosti Autorky.

Autorka se pozastavuje nad vnímáním literatury science fiction, spekulativní fikce a fantasy literárními badateli, kritiky a čtenáři a konstatuje, že „Chápání spekulativní fikce jako kulturního pole rovněž zpochybňuje stereotypní opozici žánrové fikce vnímané jako konvenční, neambiciózní a konzumní (k níž je fantasy a science fiction mnohdy řazena) a hodnotné literatury. Důsledkem vertikální stratifikace literatury v českém i anglofonním prostředí je rozumění zásadních děl obou žánrů jako výjimek z pravidla překračujících stín nenáročného psaní, které má recipientovi zprostředkovat především pobavení a únik od reality“ (s. 39) a

s tou konstatací rozhodně soluhlasím. Mgr. Tereza Dědinová Ph.D. věnuje mnoho reflexi procesům čtení narativů a tomu, jakí mají dopad na přesvědčení a postoje čtenářů v průběhu četby. Monografie obsahuje úvahy týkající se tématu zkoumání, ale i otázek, co je lidské a co je umělé, jak během posledních dekád se vyvíjelo pojetí zvířat a rostlin a překračování kategorie zvířat a věci (mimo jiné na příkladu slepic a drůbežárně v románu *Ke dnu* Anny Bolavé). Autorka se pozastavuje nad různými definicemi přírody a kultury a chápání jejich propojení a odlišnosti.

Jako cíl svého zkoumání Autorka se zaměřuje na různé literární strategie a, jak píše „zobrazení environmentální krize ve spekulativní fikci. Současně chci posílit povědomí o konceptu spekulativní fikce v českém odborném diskurzu, podrobněji představit vývoj a klíčová témata ekokritiky a klimatické fikce a malým dílem přispět k pátrání po tom, jak příběhy ovlivňují naše vnímání svého místa ve světě“ (s. 14). K analýze Autorka vybrala literární díla napsané především v angličtině, a z česky psaných dvou autorů a brala v potaz texty jak zavedených autorů, tak debutantů, psaných jak pro dospělé čtenáře, tak i pro mládež. Autorka podstoupila analýzu díla téměř sta spisovatelek a spisovatelů. Podle mého názoru v seznamu autorů v knize chybí jméno Evy Hauserové, které by se mohlo objevit v *Intermezzu: Klimatická fikce v české literatuře* v podkapitole 9.4. Klimatická fikce. Hauserová byla snad první českou autorkou v letech 80. a 90. minulého století píšící ekologicky zaměřené povídky a reflektující environmentální krizi a byla zakladatelkou subžánru, který sama pojmenovala biopunkem. Sice její tvorba nespadá do časových rámců, kterým je věnovaná monografie, ale jedná se o jméno, které si rozhodně zaslouží i malou zmínku.

Autorčino zaměření na velice aktuální téma, tj. klimatické a environmentální krize je podpořeno její viditelným osobním zájmem o to, co se děje s naší planetou, a znepokojení tím, jak se mění podmínky života na Zemi a jaký mají dopad na každého člověka, ať si to uvědomuje nebo ne. Obklopující nás environmentální krize je pro Autorku osobní smutnou skutečností, a o to zajímavější a působivější jsou její úvahy a interpretace literárních děl patřících do žánru cli-fi.

Rozbory románů a povídek jsou podřízené různým teoretickým aspektům: antropocénu, ekokritice, kognitivismu, permakultuře apod., a jsem pod obrovským dojmem počtu a důkladné prezentace sekundární literatury a propojení teoretických úvah s analyzovanými literárními díly. Autorka prezentuje holistický přístup ke zkoumané látce a její dovednost kritického spojování různých názorů a postojů dokazují, že práce vyšla z pera zkušené badatelky, která stále rozvíjí svou dílnu o stále nové poznatky.

Sleduji akademickou kariéru Mgr. Terezy Dědinové už delší dobu a s radostí pozoruji její stálý rozvoj, ale také i péči o publikování svých textů v prestižních vědeckých časopisech. Jsem také pod hlubokým, pozitivním dojmem vysoké literární úrovně monografie, zvláště úvodu

(Ledovec v obývacím pokoji) a závěru (Dohlédnutí na moře), ale i celkového obsahu knihy a dovednosti využití stylistických prostředků v literárním bádání, což v literárněvědné práci je velice požadované. Kniha je velkým přínosem pro literární vědu, obzvláště v oblasti zkoumání spekulativní fikce.

Závěr

Habilitační práce Mgr. Terezy Dědinové, Ph.D., *Lidé, příroda a environmentální krize: Spekulativní fikce v antropocénu* podle mého názoru jednoznačně splňuje požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru česká literatura.

V Opole

Dne 31.8.2025

.....
podpis